

**Dr. Leo Bornhaupts un viņa mūžs laikmetu griežos
19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā**
*Dr. Leo Bornhaupt's Work and Life
at the Turn of the 20th Century*

Dzintars Mozgis

Rīgas Stradiņa universitāte, Slimību profilakses un kontroles centrs
Dunties iela 22, Rīga, LV-1005
E-pasts: dzintars@mozgis.lv

Inese Sviestiņa

Latvijas Universitāte
Bērnu klīniskā universitātes slimnīca
Vienības gatve 45, Rīga, LV-1004
E-pasts: inese.sviestina@bkus.lv

Viens no izciliem ķirurgiem, kurš 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā ilgāku laiku aktīvi strādājis arī Rīgā, bija Leo Bornhaupts. Viņa dzīves gājums ataino laikmeta vēsturiskos notikumus – Angļu-būru karu Āfrikā, Krievu–japāņu karu, 1905. gada revolūciju, Pirmo pasaules karu, Latvijas Atbrīvošanas cīņas un Bermontiādi –, kuros viņš vairāk vai mazāk bijis iesaistīts. Viņa mūža periods līdz 1919. gadam bijis veltīts ķirurga mākslai, bet pēc tā Sumatras un Javas salā esot vairāk līdzinājies cīņai par eksistenci. Raksta tapšanā būtiska nozīme ir Leo Bornhaupts autobiogrāfijai.

Atslēgvārdi: bērnu slimnīca, Džeimss Armitsteds (*James Armitstead*, 19. gs beigās 20. gs sākums, kara ārsts Dr. Leo Oto Johans Bornhaupts, ķirurgs, Marijas diakonīsu slimnīca, medicīnas vēsture, Rīgas 1. slimnīca.

Viens no ķirurgiem, kurš 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā ilgāku laiku aktīvi strādājis arī Rīgā, bija Leo Bornhaupts (*Leo Otto Johann Bornhaupt*). Viņš dzimis Maskavā 1874. gada 25. (13.) maijā. Viņa tēvs Vilhelms Bornhaupts (*Wilhelm Karl Friedrich Bornhaupt*), kas dzimis 1844. gadā Rīgā, ir bijis otrais tā Vilhelma Bornhaupts dēls, kurš 19. gadsimtā bija populārs praktizējošais ārsts, viens no *Fraternitas Rigensis* līdzdibinātājiem Tērbatā 1823. gadā, kā arī viens no Rīgas 1. pilsētas slimnīcas direktoriem. Leo Bornhaupts tēvs arī divus gadus Tērbatā studējis medicīnu, tomēr to pametis un devies uz Maskavu, kur kļuvis par tirgotāju. Leo Bornhaupts vecmāmiņai (dzimušai fon Reissai (*von Reuss*)) piedēvējušas Maskavā mēbelētās istabiņas, kuras viņa izīrējusi pārsvarā vāciešiem un baltiešiem, jo slikti runājusi krieviski. Šajā vietā Leo tēvs arī iepazinies ar Helēni Zalcu (*Helene Salza*), kura dzimusi 1854. gadā. Leo mātes vecākā māsa Anna bijusi ļoti apdāvināta mūziķe un dziedātāja, kura pēc vīra-inženiera Knipera (*Knipper*)

nāves kļuvusi par vokālās mākslas profesori Maskavas filharmonijā. Leo bērniībā vecāki dzīvojuši Maskavā Vācu ielā (*Немецкая улица*). Leo Bornhauptam bijusi arī māsa Helēne, kura dzimusi 1875. gada 23. (10.) jūnijā. Pēc bērnudārza apmeklējuma, kuru vadījušas divas vecākas vācu tautības kundzes – Luras un Bertas tante – deviņu gadu vecumā viņš sācis apmeklēt 3. Maskavas ģimnāzijas sagatavošanas klasi Lubjankas ielā, kur 1888. gadā 14 gadu vecumā viņš ticis uzņemts 5. klasē. Tas bijis visai liels izaicinājums, jo pirms tam bijis jānokārto gan mutiskais, gan rakstiskais eksāmens, kurā būtībā izsijāta visa 4. klases mācību viela. Mājās valdījusi mūzikas gaisotne, jo bieži pulcējušies visai zināmi dziedoņi, kuri dziedājuši vīru kvartetus, Leo māte labi spēlējusi klavieres, viņas māsa Anna izcili dziedājuši alta partijas. Leo tēvs vairāk biedrojies ar vāciski runājošiem draugiem, bet māte un viņas radnieki savukārt domāja krieviski un apjūsvoja Maskavu. Leo atceras, ka bērniībā notika vētrains diskusijas par politiku, Vāciju un Krieviju, par Bismarku, Šilleru un Gēti, Dostojevski, Turgeņevu un Gogoli, kur vienā pusē bijis viņa tēvs un svainis – prūšu izcelsmes inženieris Knipers, bet otrā – māte un viņas radnieki. Minētā inženiera Knipera un Leo mātes vecākās māsas Annas ģimenē dzimusi meita Olga Knipere, kas kļuvusi par pazīstamo Maskavas Mākslas teātra aktrisi, kurā bijis iemīļējies un ar kuru arī apprecējies Antons Čehovs. “Kaijas” pirmizrādē galvenajā lomā bijusi Olga, tiesa, no citiem avotiem zināms, ka pirmizrādē piedzīvota apkaunojoša izgāšanās. Leo Bornhaupts savā autobiogrāfijā norāda, ka viņi ar māšcu it kā labi sapratušies, tomēr domstarpības vienmēr bijušas par tautību – Olga domājusi krieviski.

1888. gada novembrī ģimene pārcēlusies uz Rīgu, kur Leo turpinājis mācības Rīgas pilsētas ģimnāzijā. Ģimene dzīvojuši Torņakalnā pie Māras dīķa, *Tuchfabrik Holm & Co*, kas piederējusi viņa onkulim Šeibneram (*Otto von Scheubner*). Te Leo iepazinies ar Rīgā dzīvojošiem radniekiem. Šeibnera sieva Anna bijusi Leo tēva māsa. Šeibnera mājā visi radnieku bērni uzņemti kā savējie. Arī šeit lielā ģimene ar draugiem labprāt muzicējuši, turklāt arī jauniešu vidū izveidojies kvartets, kurā basa partijas dziedājis Leo – viņi gan to biežāk darījuši izbraucienā ar laivu pa Māras dīķi.

1892. gadā Leo Bornhaupts pabeidzis ģimnāziju un septembrī sācis medicīnas studijas Tērbatas Universitātē – novembrī viņš svinīgi ticis uzņemts korporācijā *Fraternitas Rigensis*. Lai arī viņa buršu laiks ildzis vien divarpus gadus, savā autobiogrāfijā viņš norāda, ka to baudījis bez mazākās vilšanās pilnā mērā, turklāt “pārdzeršanās” vai “izēšanās” bijusi vien maska, aiz kuras ļoti daudzi apdāvināti korporācijas brāļi diskutējuši par zinātniskiem, politiskiem, filozofiski teoloģiskiem un vēsturiskiem jautājumiem. Pēc 1892. gada aizsākusies skolu rusifikācija, kura ar laiku Tērbatas Universitātē radījusi tādus apstākļus, ka Leo Bornhaupts, kurš brīvi pārvaldījis arī krievu valodu, izlēmis turpināt studijas kādā Krievijas universitātē. Tā kā Maskavā fakultāte bijusi pārpildīta, viņš izlēmis studijas turpināt Harkovā, uz kurieni tajā laikā bija pārcēlušies arī viņa vecāki. Pirmajā laikā viņš Harkovas Universitātē sajuties kā trimdā, jo te vējojis pavisam cits vējš, tomēr vēlāk atradis dažus laikabiedrus no Tērbatas, kas apvienojušies nelielā Baltijas studentu pulciņā svešumā. Bieži vakaros devušies pie astronomijas profesora Strūves (*Friedrich Georg Wilhelm von Struve*). Leo Bornhaupts šajā laikā dzīvojis pie vecākiem. 1897. gadā neilgi pirms gala eksāmeņiem 10. maijā no barības vada vēža nomiris

viņa tēvs, kurš tajā laikā strādājis pavisam nelielā uzņēmumā un kuram neesot bijis nekādu iekrājumu. Pateicoties draugu labvēlībai, viņš apglabāts Harkovas luterāņu kapsētā un uzcelts piemineklis. Šajā pašā gadā Leo Bornhaupts *cum laude* nokārtojis valsts eksāmenu un saņēmis diplomu. Par studijām visu šo laiku bija maksājis Oto Šeibners, un vēlēšanās nostāties pašam uz savām kājām bijis galvenais motīvs, kādēļ Leo Bornhaupts meklējis atalgotu asistenta vietu. Tāda izdevība radusies Rīgā, kur viņš 1898. gada janvārī sācis strādāt par I. pilsētas slimnīcas I. ķirurgiskās nodaļas asistentu pie Dr. Ādolfā fon Bergmaņa (*Adolf von Bergmann*), kurš kļuvis par viņa skolotāju ķirurģijā un kuram viņš juties ļoti pateicīgs, pieminot viņa milzīgo pieredzi diagnosticēšanā un operēšanā, un kurš teicami mācījis saudzīgu un anatomiski precīzu operāciju tehniku. Asistenta laikā pilsētas slimnīcā Bornhaupts plašais slimnieku "materiāls", interesantais darbs un draudzīgā dzīve ar kolēģiem vecajā doktorātā Bruņinieku ielā kompensējusi niecīgo atlīdzību 33 rbl. un dažas kapeikas mēnesī, reizēm slikto ēdienu, ko piegādājusi virtuve, jo izmitināšana un ēdināšana bijusi par velti. Ēdienreizēs vienmēr notikušas interesantas un emocionālas diskusijas par zinātniskiem jautājumiem, bet, neskatoties uz visai saspringto asistenta darbu, vienmēr valdījusi draudzība un omulība un nekad neesot bijušas sarunas par atlīdzības palielināšanu vai citām pavisam materiālām lietām. Vēlākos gados, kad doktorātā kļuvis vairāk ebreju vai latviešu izcelsmes "elementu", šīs saruna bijušas noteicošas, tās viņam šķitušas kaitīgas, kā proletariāta gars, kurš vēlākos gados iemājojis arī vecajā labajā doktorātā. 1899. gada decembrī, kad Leo Bornhaupts asistenta termiņš bija beidzies, Transvālā bija izcēlies Angļu-būru karš. No laikrakstiem viņš uzzinājis, ka Pēterburgā tiek vākti ziedojumi, lai izveidotu krievu-holandiešu ambulanci, kurā tiek meklēti trīs holandiešu ārsti, no kuriem viens būšot galvenais ārsts, un četri krievu ārsti. Viņš pastāstījis fon Bergmanim par savu iecerī, un pēdējais tūdaļ iedevis savu ieteikuma vēstuli mācītājam Žijo (*Gillot*). Šī vēstule arī kļuvusi par galveno iemeslu, kādēļ no 200 ārstiem, kuri pieteikušies Pēterburgā, ticis izvēlēts arī viņš. 1900. gada sākumā ceļš vedis jau uz Pēterburgu, kur organizēta kolonnas krievu daļa. Tajā bez Bornhaupts bijuši vēl trīs ārsti un piecas Sarkanā Krusta māsas. Viņu ceļš tālāk caur Berlīni un Minheni vedis uz Neapoli, kur uz tvaikoņa "Kanciers" kolonnas krievu daļa apvienojusies ar holandiešu daļu – galveno ārstu van Lērzumu (*van Leersum*), vēl diviem kolēģiem un piecām māsām. Marta sākumā viņi nonākuši Maputo līcī (toreiz *Delagoa* līcis), no kurienes turpinājies ceļš uz Pretoriju, tolaik Transvālas galvaspilsētu. Šajā laikā jau bija noticis pagrieziena punkts – bija ieradušies britu papildspēki feldmaršala Frederika Roberta vadībā un uzsākuši plašu ofensīvu. Krievu-holandiešu kolonna izveidoja lazareti Oranjes brīvvalsts vidū Kronštātē (*Croonstadt*), kur ārstēja ievainotos. Karš aizvien vairāk esot sācis līdzināties britu un holandiešu cīņai par ietekmi, bet pēc Pretorijas krišanas jūnija sākumā un holandiešu izcelsmes prezidenta Paula Krūgera (*Paul Krüger*) bēgšanas atlikušās būru armijas daļas izklīdušas Transvālas teritorijā. Lazaretē iestājusies pilnīga bezdarbība. Lai cik arī jauka bijusi vizināšanās mūļu vai vēršu vilktos ratos pa skaisto apkārtni, lai cik arī jauka varētu šķist brīvība teltīs zem brīvās debess, ar laiku tomēr kļuvis garlaicīgi. "Loderējot" un bezdarbībā Bornhaupts kļuvis par kaislīgu pīpes pīpētāju, ko pirms tam nekad neesot darījis. Bet, kas esot bijis vēl sliktāk, – aiz nekā nedarīšanas viņš saderinājies ar holandiešu māsu Helliņu van Mārsevēnu (*Helly van Maarseveen*), kuras māte

bija mirusi no tuberkulozes, bet tēvam Amsterdamā piederējis juvelieru veikals. Atpakaļceļš vedis cauri Ēģiptei – arī garām piramīdām un sfinksai – uz Amsterdamu, kur viņš iepazinies ar līgavas ģimeni. 1900. gada septembrī Bornhaupts atgriezies Rīgā, kur fon Bergmans piedāvājis viņam kļūt par pilsētas slimnīcas 1. nodaļas sekundārārstu no 1901. gada 1. janvāra. Lai pilnveidotos un pateicoties nelieliem iekrājumiem, Bornhaupts pirms darba uzsākšanas 6 nedēļas mācījies operāciju kursus Kēnigsbergā, pēc tam viesojās Heidelbergas klīnikā pie profesora Černī (*Vincenz Czerny*), Freiburgā pie profesora Kraskes (*Paul Kraske*), Frankfurtē pie Mainas pie profesora Rēna (*Ludwig Rehn*), Cīrihē pie profesora Krēnleina (*Rudolf Ulrich Krönlein*), Lozannā pie profesora Rū (*César Roux*) un noslēgumā divas nedēļas ilgi Bernē pie, kā viņš raksta, lielā profesora Kohera (*Emil Theodor Kocher*). Turpmākos trīs gadus viņš ir intensīvi strādājis, daudz operējis, piedalījies ar vairākiem priekšlasījumiem un uzrakstījis vairākus publicētus darbus – par nieru ekstirpācijām [1], par agrīnu apendicīta operāciju [2], par dažām izpausmēm, kas līdzinās aktinomikozei [3].

1902. gada 12. jūnijā viņš apprecējis savu saderināto Helliju van Mārsevēnu un ģimene dzīvojuši nelielā dzīvoklī Šarlotes ielā, kas bijis atvēlēts sekundārārstam. 1903. gada 12. septembrī tur piedzīmusi meita Helga. Šajā laikā papildus dzīvokļa īrei, apkurei, apgaismošanai un uzturam viņš saņēmis mēnesī 100 rubļu atlīdzību, turklāt papildus drīkstējis arī praktizēt ambulatori, konsultējot un pat operēt privātos pacientus šefa Ādolda fon Bergmana privātklīnikā (t. s. Pētersona kundzes privātklīnikā). Tomēr, tā kā fon Bergmans uzskatīja, ka sekundārārsta postenis ir izveidots tādā veidā, lai tas varētu būt pieejams arī citiem jaunākiem kolēģiem, pēc trīs gadiem Bornhauptam bija jāmeklē patstāvīgs darbs. 1904. gada janvārī viņš devās uz Maskavu, kur viņš pieņēma ķirurga amatu Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu iestādē “Ibērijas kopiena” (*Иверская община*). Janvāra beigās sākās Krievu–japāņu karš. “Ibērijas kopienas” protektore bija lielkņaze Elizabete Fjodorovna, pazīstama kā *Великая Матушка* – Krievijas carienes Aleksandras Fjodorovnas jaunākā māsa, kuru 1992. gadā Krievijas Pareizticīgā baznīca iecēla svēto kārtā. Lielkņaze uzaicinājusi Bornhauptu steidzami izstrādāt lazaretis un tās aprīkojuma projektu 200 ievainotajiem un jau nākamajā dienā pēc projekta apspriešanas uzaicinājusi uzņemt šīs lazaretis vadību. Pēc zināmas vilcināšanās, ko Bornhaupts raksturo kā darbību īsti krieviskā stilā ar neiztrūkstošu vodkas dzeršanu, pankūku un kaviāra ēšanu, 1904. gada 6. februārī ir tik tālu, ka nepieciešamais aprīkojums ticis iekrauts ešelonā un sācies sešas nedēļas ilga ceļš uz Harbinu, kur tajā laikā bijusi gan krievu, gan ķīniešu administrācija. Lazaretis personālu veidoja saimniecības daļas vadītājs, 6 ārsti, bakteriologs¹, 25 māsas un 30 sanitāri, kurus Bornhaupts raksturo kā dzērāju un guļavu bandu, kuri uzreiz protestējuši pret vācisko kārtību (*немецкие порядки*). Harbinā lazaretei ierādīta vieta kavalērijas barakās, kuras vispirms bijis jāizmēž tīras no zirgu un citiem mēsliem, kamēr izveidota lazarete ar ūdensvadu, klozetiem, vannas istabām un vannām. Jau pašā kara sākumā mūsu lazarete izrādījās par mazu un tika palielināta līdz 400 vietām,

¹ Par bakteriologu strādājis Dr. Kizerickis (*Ludwig Gerhard Kieseritzky*), ārsts, militārārsts, gleznotājs un grafiķis.

bet pēc Mukdenas kaujas pat līdz 800 vietām – gan personāls, gan inventārs mums tika sūtīts papildus. Neizticis bez denunciācijām, kas aiz Bornhaupta muguras aizsūtītas lielkņazei, taču par atbildi negaidīti atnākusi pateicības telegramma par labo kārtību un lazaretēs darba rezultātiem, kā arī denunciācijas atsaukums. Protesti pret vācisko kārtību (*немецкие порядки*) izzuduši. 1905. gada rudenī Bornhauptu kopā ar personālu un inventāru atgriezies Maskavā. Par darbu Harbinā viņš ticis apbalvots ar Svētā Staņislava II klases ordeni, kas nēsājams ap kaklu. Tas esot viņa vienīgais Krievijas apbalvojums. Par novēroto kara laikā tapušas vairākas publikācijas – asinsvadu bojājumi un traumatiskās aneirismas Krievu–japāņu karā [4], locītavu šautās brūces Krievu–japāņu karā [5], par šautiem ievainojumiem vēderā Krievu–japāņu karā [6], par asinsvadu ievainojumu ārstēšanu karā [7], par akūto pankreatītu [8], par akūtā pankreatīta ķirurģisko ārstēšanu [9]

Maskavā Bornhauptu uzzinājis, ka jaunuzceltajā Marijas diakonīsu slimnīcā papildus Dr. Fr. Bergam ir nepieciešams vēl viens ķirurgs, tādēļ viņš 1905. gada oktobrī atgriezās Rīgā. Pa ceļam vēl 17. oktobrī viņam Maskavas Universitātē izdevies klausīties rektora profesora Manilova svētku uzrunu sakarā ar Nikolaja II 1905. gada 17. oktobra manifestu par Valsts domes pasludināšanu par galveno likumdevēju, kas dod pilsoņiem vienkāršākās pilsoniskās tiesības. Uzrunu pārtraukuši komunistisko aģitatoru aicinājumi gāzt monarhiju un sākt plašas nekārtības. Atgriezies Rīgā, viņš sajutis līdzīgu noskaņu – visi streikojuši, laukos situācija atgādinājusi karu, bet valdība neesot bijusi gatava kaut ko darīt. Tieši šajā brīdī pēkšņi saslīmis pilsētas slimnīcas direktors *Dr. med. Deibners (Karl Deubner)*, tādēļ Rīgas pilsētas pārvalde norīkojusi Bornhauptu par direktora vietas izpildītāju – līdz ar to tieši viņam uzdots tas “patīkamais” pienākums un uzdevums mēģināt slimnīcā atkal pie strādāšanas piedabūt līdz vājprātam nokaitēto un streikojošo slimnīcas personālu. Viņš rakstījis, ka šis laika posms bijis ļoti pamācošs, – tam, kas vēlas kaut ko mācīties, bet parasti cilvēce sāk mācīties vien tad, kad jārīkojas, un tas ir par vēlu.

1906. gada aprīlī viņš piedalījies Vācijas Ķirurģu biedrības kongresā, kur referējis par locītavu ievainojumiem Krievu–japāņu karā – diskusijā piedalījies arī profesors Ernsts fon Bergmans (*Ernst von Bergmann*). No 1906. gada viņš Marijas diakonīsu slimnīcā pievērsies plašai ķirurģiskajai darbībai, t. sk. galvas un muguras smadzeņu operācijām. Par to liecina viņa šajā laikā tapušās publikācijas – par *Angulus pontocerebellaris* tumoru ķirurģisko ārstēšanu [10], Ferstera operācija (laminektomija un mugurējo sensitīvo saknīšu pārdalīšana spastisko parēžu gadījumā) [11], par apakšējās dobās vēnas sānu sašūšanu [12], par ķirurģisko ārstēšanu traumatiskās epilepsijas gadījumā [13], par epilepsijas ķirurģisko ārstēšanu [14], kā arī vēlāk publicētie cistas ķirurģiskās ārstēšanas rezultāti smadzeņu sānu vēderiņā [15]. Šajā periodā viņš gandrīz katru gadu apmeklējis Vācijas Ķirurģu biedrības kongresus Berlīnē, kur apmeties pie sava drauga profesora Ādolfa Brentano, ar kuru sadraudzējies jau Harbinā Krievu–japāņu kara laikā, kur viņš bijis Sarkanā Krusta vācu lazaretēs galvenais ārsts, kuru Vācijas valdība bija atvēlējusi krievu ievainotajiem. Augusti arī Bornhaupta privātprakses popularitāte. Viņš apraksta arī kādu gadījumu, kad piekritis braukt konsultēt kādu pacienti Krievijas Impērijas Akmoļinskas apgabalā, kas pašlaik aptuveni atbilst Omskas apgabala dienviddaļai. Ceļojums no Pēterburgas ar Sibīrijas ekspresi ildzis sešas dienas, bet tālāk deviņas dienas turpinājies ragavās, kurām ik pēc 20 verstīm mainīti zirgi, ar apmaldīšanos

lielā salā un sniega vētrā, lai atrastu pacienti pēc žultsakmeņu lēkmes pie pilnas veselības. Atpakaļceļš bijis veiksmīgāks, jo ildzis vien 11 dienas, no kurām trīs sniega vētras dēļ pavadītas netīrā zemnieku būdā.

1907. gada 28. februārī piedzimis viņa pirmais dēls Leo Kārlis Vilhelms, bet 1908. gada 28. augustā otrais dēls Volfgangs Oto.

1910. gadā Rīgas pilsētas pārvalde iecēlusi viņu par ķirurgiskās nodaļas vadītāju Džeimsa Armitsteda bērnu slimnīcā, kur viņam nācies daudz operēt bērnus, turklāt darīt to īpaši saudzīgi un ar minimālu asins zudumu. Šeit viņš aizsācis totālās barības vada aizvietošanas plastikas bērniem pēc barības vada striktūras pēc apdegumiem ar sārmiem vai skābēm – par to liecina viņa publikācija 1919. gadā par diviem pabeigtiem barības vada aizvietošanas operāciju ķēdes gadījumiem [16]. Šajā laikā mājsaimniecībās par tīrīšanas līdzekli bieži izmantoja augstas koncentrācijas nātrija sārmu – t. s. ziepju zāles, kuras nejauši iedzēra bērni. Sārms barības vada pirmajā fizioloģiskajā sašaurinājumā izraisīja t. s. kolikvācijas nekrozi, proti, barības vada audi saira un izveidojās videnes iekaisums, kas bieži beidzās letāli. Lai glābtu bērnu no drošas nāves, Bornhaupts ieviesis barības vada pārdalīšanu un tā aborālā gala iešūšanu kakla kreisajā pusē, izveidojot fistulu uz āru [17]. Kopā ar savu asistentu Reiholdu Girgenzonu (*Reinhold Girghensohn*) gan Marijas diakonišu slimnīcā, gan bērnu slimnīcā viņi izstrādājuši totālās antetorakālās barības vada aizvietošanas operāciju, kas sastāvējusi no vairākiem secīgi veikto operāciju posmiem, starp operācijām praktizējot 6–12 nedēļas ilgus atlabšanas periodus, kas samazinājuši kopējās plastikas risku [18].

1914. gada aprīlī Bornhaupts piedalījies starptautiskā ķirurgu kongresā Ņujorkā, uz kuru vairums Eiropas ķirurgu devušies deviņas dienas ilgā ceļojumā no Hamburgas ostas ar tvaikonī “Imperators”, uz kura bijuši lieliski apstākļi un labs ēdiens. Interesanti, ka šajā kongresā nav piedalījies neviens angļu ķirurgs. Vislielākos panākumus guvis profesors E. Leksers (*Erich Lexer*)², kurš demonstrējis vairāk nekā 200 diapozitīvu par viņa veiktām plastiskās ķirurgijas operācijām. Pēc kongresa bijusi divas nedēļas ilga ekskursija ar vilcienu pa Ziemeļameriku – Filadelfiju, Baltimoru, Čikāgu, Minesotu, Niagāras ūdenskritumu, Vašingtonu, Bostonu un atpakaļ uz Ņujorku. Minesotā viņi uzskavējušies trīs dienas brāļu Meijo (*William and Charles Mayo*) klīnikā, kur bijis iespējams ik dienas novērot 35–38 operācijas sešās operāciju zālēs un iepazīties ar elektriski darbināmām iekārtām un modernu slimnīcas darba organizāciju.

Pasaules karam sākoties, nesen uzceltajā 2. pilsētas slimnīcā Āgenskalnā tika iekārtota lazarete ievainotajiem karavīriem, bet lazarete ievainotajiem virsniekiem – baroneses Adas Firsas (*Ada Fircks*) privātklīnikā Rīgā, Slokas ielā 31. Pilsētas pārvalde nominējusi Bornhauptu par šo abu pilsētas lazarešu galveno ārstu. Lai arī Nikolajs II bija stingri pavēlējis krievu armijai 1915. gada oktobrī par katru cenu ieņemt Jelgavu, tomēr arī šis pēc skaita trešais uzbrukums nebija veiksmīgs un ticis ar lieliem zaudējumiem 28. oktobrī (10. novembrī pēc jaunā stila) atsists. Daudzi smagi ievainotie – pārsvarā jauni sibīrieši – vesti uz lazareti, kur tie apkopti

² Profesors Ēriks Leksers (1867–1937) tiek uzskatīts par vienu no mūsdienu plastiskās ķirurgijas pamatlicējiem.

Attēls. Virsnieku lazaretēs personāls 1915. gadā Rīgā uz Slokas un Mārtiņa ielas stūra. L. Bornhaupts stāv labajā pusē

un operēti, tādēļ 29. oktobra rītā pārgurušais personāls tik tikko ticis galā ar sakopšanu un tīrīšanu, kad ap plkst. 10 ieradusies Viņa Ķeizarkā Augstība Nikolajs II. Vīspirms Bornhaupts izrādījis ķeizaram un troņmantniekam Aleksejam zāli, kurā gulējuši gan smagi ievainotie, gan tikko operētie, gan arī mirstošie – tā kā troņmantnieks bijis 12. Austrumsibīrijas reģimenta pavēlnieks un daļa ievainoto bijuši no šī reģimenta, tad ievainotie kareivji no aizkustinājuma raudājuši. Pēc tam kad Bornhaupts izstāstījis par katra ievainojuma veidu un smagumu, cars ievainotajiem izdalījis Svētā Jura krustus, taču viņa sejas izteiksme un izturēšanās šķitusi visai tāla no notiekošā – kareivjiem cara attieksme bijusi jānojaus pilnīgā klusumā. Tikai elektriskā kartupeļu mizojamā mašīna manāmi iepriecinājusi monarhu, un viņa sejā uzausis smaids tajā brīdī, kad viņi abi ar dēlu modernajā slimnīcas virtuvē priecājušies par mašīnā lēkājušajiem kartupeļiem. Apbrīnota tikusi arī operāciju zāle.

1916. gada 1. (14.) jūlijā Bornhaupts kļuvis par 1. pilsētas slimnīcas 2. ķirurģiskās nodaļas virsārstu un vienlaikus direktora vietnieku, bet viņa vietā bērnu slimnīcā iecelts *Dr. med.* Reinholds Girgensons. Bornhaupts darba diena sākusies deviņos no rīta 1. slimnīcā, pēc tam ceļš veda uz lazareti 2. slimnīcā, pusdienlaikā ap plkst. 14–15 viņš aprūpējis slimos un ievainotos Marijas diakonīsu slimnīcā (*Die Marien-Diakonissenanstalt zu Riga*), bet vakarā ap 18–19 viņš skatījis ievainotos virsniekus Adas Firsas privātklīnikā. Novērojot ievainojumus, viņš konstatējis, ka apvalka lodes, kuras audos saplacinājās, atstāja smagākus ievainojumus nekā t. s. humānās lodes, kuras atstāja mazas ieejas un izejas atveres, cilvēku tikai ievainojot. Ievainojumos ar plašiem audu bojājumiem asiņošanas apstādīnāšanai ieteikta brīva muskuļa lēvera plastika [19]. Šādos audos ātri veidojās infekciozi sarežģījumi un

gāzes gangrēna, tādēļ taktikā prevalēja šauto brūču plaša atvēršana – par to Bornhaupts ziņojis krievu militāro ārstu kongresā 1917. gadā [20].

1917. gada 26. augustā notika pirmās Rīgas domes vēlēšanas, kas Latvijas teritorijā ir pirmās demokrātiskās vēlēšanas, kurās uzvarējuši kreisie. Skaistie plāni gan nav tikuši realizēti, jo vācu karaspēks atjaunojis uzbrukumu un 3. septembrī ieņēmis Rīgu. Lazaretēs pirms tam jau evakuētas, bet vācieši izmantojuši tikai vācu lazareti, tādēļ Bornhauptam vairs nav bijis jāveic militārā ārsta darbs. Kā Rīgas pilsētas uzticības padomes loceklim viņam gan iznācis ne vienu reizi vien cīnīties ar vācu militārajiem ierēdņiem par to, kā slimnīcu apgādāt ar uzturu. Viņaprāt, pretstatā tam garam, kas valdījis starp frontes kareivjiem, aizmugures dienestos dominējusi vien iedomība, demoralizācija un spekulācija, kas arī vēlāk kļuvušas par sagrauves iemeslu. Tirdzniecības un pārvietošanās ierobežojumu dēļ okupētajā Rīgā pakāpeniski viss esot apstājies – iedzīvotāji cietuši visos jautājumos, cenas kāpušas, trūcis kurināmā, tādēļ 1918. gada 1. augustā slēgta Marijas diakonišu slimnīca, 1. septembrī Pētersona kundzes privātklīnika; Bornhaupts privātp prakse sašaurinājusies un ierobežoti turpinājies viņa darbs vien 1. pilsētas slimnīcā. Pēdējie Ziemassvētki 1918. gadā Rīgā svinēti neskaidrās nākotnes nojautās, bet jau 25. decembrī kļuvis skaidrs, ka vācu armija atdos Rīgu boļševikiem, 40 Rīgas uzticības padomes locekļiem piedāvājot iespēju naktī no 27. uz 28. decembri ar speciālu vilcienu doties uz Vāciju. Sniegputenī un salā ap diviem naktī trešās klases vagonā ar izsistu logu viņa ģimenei izdevies atrast vietu un sācies ceļš uz Berlīni un tad tālāk uz Lībeku, kur viņi viesmīlīgi izmitināti kādā kūrmājā. Pēc sešām nedēļām tur atnākusi pilnīgi izlaupītā bagāža, kas drēbju un citu vērtslietu vietā bijusi piebāzta ar vecām avīzēm. Bornhaupts raksta, ka viņš bija palicis bez naudas un arī burtiski bez biksēm. Bornhaupts sieva ar trīs bērniem devusies uz Amsterdamu, bet viņš pieteicies Baltijas landesvērā Liepājā. Dodoties turp, Berlīnē 1919. gada janvārī viņš piedzīvojis arī Spartaka savienības sacelšanos, kas tikuši apspiesta trīs dienu laikā. Bornhaupts sīkāk neraksta par notikumiem Liepājā līdz 1919. gada maijam, taču min, ka divos naktī uz 22. maiju sācies plašs triecienuzbrukums Lielupes frontē, bet ap diviem dienā viņa pakļautībā esošās sešas sanitārās automašīnas jau pārbraukušas Rīgā pa dzelzceļa tiltu un tirgus laukumā tikuši savākti smagi ievainotie. No mājām vēl šur tur esot šauts, bet pāris artilērijas šāviņu no Torņakalna puses visu šaušanu apklusinājuši un pilsēta esot bijusi no boļševikiem iztīrīta. Ievainotie aizvesti uz 1. pilsētas slimnīcu, kur visi ārsti bijuši uz vietas. Tiesa, kāds no mūkošajiem boļševikiem nomaldījies šāviens esot ievainojis gurnā viņa kolēģi, kurš pēc dažām dienām miris.

Tā kā landesvērs nonācis Latvijas armijas pakļautībā, Bornhaupts no tā izstājies, jo nav vēlējis atbalstīt Latvijas neatkarību, devies prom no Rīgas un kļuvis par pulkveža Virgoļiča korpusa ārstu, kas kopā ar Bermontu-Avalovu bruņojās cīņai ar boļševikiem. Šo savas dzīves periodu viņš atceras kā pašu drūmāko, jo gan Bermonts, gan Virgoļičs esot bijuši garīgi aprobežoti cilvēki, pilnīgi nepiemēroti vadītāji un tukšu salmu kūlēji. Tik zemu kritušā sabiedrībā viņš neesot pabijis ne līdz tam, ne arī vēlāk. Kā jau bijis sagaidāms, visa ņemšanās 1919. gada beigās pilnībā beigusies un visi vācieši transportēti uz Berlīni. Viņam izdevies nokļūt pie drauga profesora Ādolfā Brentano (*Adolf Bretano*), kurš viņu teju vairs nav atpazinis pēc šiem “patriotiskajiem varoņdarbiem” saplēstajās skrandās, kurās kauns bijis

uz ielas rādīties, bet “Bermonta nauda” nav bijusi pat plika graša vērtā. Brentano un viņa sieva, ne vārda nesakot, augstsirdīgi nopirkuši viņam apģērbu, kurpes un palīdzējuši doties uz Amsterdamu pie ģimenes, kur viņš nonācis 1919. gada 18. decembrī. Vēl Berlīnē viņš mēģinājis pieteikties par ķirurgu Štetīnē un, lai arī atzīts par labāko pretendentu, noraidīts, jo nav bijis Vācijas pilsonis.

Amsterdamā Bornhaupta pieņēmīsim lēmumu doties uz Holandes kolonijām Indonēzijā, tas bija iespējams, jo viņa sieva bija holandiešu. Sievas brālis aizdeva 6000 guldeņu uz 6% gadā, lai varētu aizceļot un iekārtoties. 1920. gada 3. aprīlī ar sievu un trīs bērniem 3. klasē viņš uzkāpis uz kuģa “Princese Juliāna”, lai dotos mēnesi ilgā ceļā, un pat nav īsti zinājis, kurā no ostām izkāps. Tā kā Medanā Sumatras salas austrumu karstā kādā privātklīnikā strādājusi viņa sievas jaunākā māsa, tad tur arī izkāpuši 1920. gada 5. maijā. Laimīgas sagādīšanās dēļ jau 15. maijā viņš strādājis *Limah Poeloe* slimnīcā, kas malaiziešu valodā nozīmējis ‘piecdesmit’, un centies tajā saprasties. Viņam par brīvu ierādīts dzīvoklis un nopirkta automašīna – atlīdzība bijusi 250 guldeņi, bet auto uzturēšanai un atmaksāšanai papildus maksāti 1250 guldeņi, līdz ar to varējies kaut kā iztikt, lai nostātos uz kājām. Privāti ārsti pelnījuši pat 5000–6000 guldeņu mēnesī un nodarbojušies ar darījumiem biržā. Drīz atklājies, ka Bornhauptam 46 gadu vecumā jāatkārto ārsta eksāmens, jo viņa Harkovas diploms nav atzīts. Pirms tam nācies ļoti daudz ko apgūt no jauna, piemēram, tropu infekcijas, malārijas un amēbu dizentērijas ārstēšanu, – pirms eksāmena viņam piešķirts divu mēnešu atvaļinājums ar pusi algas un atļauts joprojām dzīvot doktorātā. Lai ar starpgadījumiem, tomēr eksāmens nokārtots, un tas ļāvis viņam praktizēt visā t. s. Nīderlandes Indijā, taču ne Holandē. Tā kā Sumatras salā neesot bijusi vidusskola bērniem, 1921. gadā viņš uzņēmis valsts norīkota ārsta amatu Semarangā Javas salā. Sākumā strādājis poliklīnikā, kur nodarbojies pārsvarā ar ādas slimību ārstēšanu un saņēmis 400 guldeņu mēnesī. Ārsti no Eiropas uz kolonijām devušies galvenokārt ātras peļņas nolūkā, tādēļ te bijusi augsta personāla mainība. Tā sanācis, ka visai drīz viņam paveicies atsākt operēt – operāciju zāle gan bijusi zem klajas debess un lietota tikai sānu gaisma, jo virsgaismas izmantošana tropisko lietavu dēļ neesot bijusi atrisināta. Viņa šefs, kāds ķīniešu izcelsmes ārsts, pieaicinājis Bornhauptu pie slimnieka, kuram bijis smags ielaists strutains gonīts ar nekrotiskiem perēkļiem. Viņš, apzinoties, ka slimnieks noteikti nepiekrītis amputācijai, bet paliatīvi pasākumi nepalīdzēs, ieteicis radikālu risinājumu – izšķirties par ceļa locītavas rezekciju. Ķīnietis piedāvājis Bornhauptam to arī realizēt, un Bornhaupta rezekciju arī veikli īstenojis, jo kara ārsta pieredze smagu ievainojumu ārstēšanā viņam bijusi pietiekama. Šāds praktiskās varēšanas eksāmens palīdzējis Bornhauptam atsākt strādāt par ķirurgu. Vēl pēc neilga perioda viņš kļuvis arī par slimnīcas direktora vietas izpildītāju un saņēmis jau 1000 guldeņu, kas bijis jau pietiekami pieticīgai dzīvošanai un pat nelielai atlicināšanai. 1921. gada maijā Bornhaupta no kāda Krievijas ebreju tautības ārsta Dubinska, kas ar panākumiem praktizējis Surabajā un, iekrājis lielu īpašumu, devās atpakaļ uz Itāliju, atpircis praksi ar šādiem noteikumiem – pirmie 3000 guldeņu mēnesī piederējuši viņam, bet par summu virs 3000 guldeņu divus gadus ilgi katru mēnesi bijis jāmaksā 60%. Tūdaļ sācies intensīvs darbs, jo gandrīz katru nakti 2–3 reizes zvanījis telefons, ap 7 no rīta viņš apmeklējis pacientus privātklīnikā, no 8 līdz 11.30 bijusi pieņemšana mājās, tad līdz plkst. 17 apmeklējis slimniekus mājās, līdz septiņiem, citreiz astoņiem

atkal pieņemšana un atkal mājas vizītes, nereti līdz 23.30. Tā tas turpinājies līdz 1929. gadam, kad Bornhaupts kļuvis 55 gadus vecs un pakāpeniski sācis nedaudz samazināt savas prakses tempu.

Surabajā esot bijuši 8 ķirurgi – 7 praktizējuši privāti, bet tikai 1 bijis sabiedriskās slimokases atalgots, kopā 75 ārsti. Katoļu slimnīcā bijušas 50 gultas vietas, bet privātklīnikā, kurā operējuši visi ķirurgi, augstākais, 75. Katrs ķirurgs lūkojies uz pacientu teju vai kā uz medījumu. Turklāt iedzimtie domājot atšķirīgi – viņi nebūt nepiekrītot ķirurģiskai ārstēšanai, bet gan cerot uz medikamentozo. Smagākas slimības gadījumos viņi apstaigājot 5–6 ārstus, iegādājoties ordinētās zāles un tad tās visas mēģinot salīdzināt, no kurām viņiem paliekot labāk. Tā arī Bornhaupts uzskata, ka no ķirurga pārtapis par sliktu internistu, kurš ar auto un medikamentu kastī traucas pa pilsētu un veic hinīna un emetīna injekcijas pret malāriju un amebiālo dizentēriju. Katra vizīte ienesot 5 guldeņus, bet injekcija – 10. Tā kā ne visiem iedzīvotājiem ir nauda, lai uzreiz norēķinātos, liela daļa paliekot parādā. Līdz ar to esot arī veikli ķīmieši, kuri par atrunātiem procentiem palīdzot ar laiku parādus nolīdzināt.

Neierasta problēma Javas salā bijuši smagas un ielaistas gonorejas slimnieki, kuriem prostatā *per rectum* bija taustāmi nelieli abscesi. Tos dažreiz varējis izmasēt – izdalījušās strutas, kurās mikroskopiski varējis redzēt leikocītus un gonokokus. Jauni vīrieši, kuri vēlējās precēties un radīt bērnus, nevarēja no šīs problēmas izārstēties. Lai radikāli izārstētu šādus ielaistus gadījumus, Bornhaupts bija sācis veikt perineālas incīzijas ar tamponēšanu, kuras lielākoties bijušas veiksmīgas. Taču vienā gadījumā nedēļu pēc operācijas izveidojusies fistula no uretras uz taisno zarnu, kuru viņš pieņēma par savu neuzmanības kļūdu sliktā apgaismojuma un redzes pavājināšanās dēļ. Sākumā fistula bijusi neliela, bet tad kāds cits kolēģis, rīkodamies nekoleģiāli un solot tikt ar šo problēmu galā divās nedēļās, kateterizējot pārplēsis audus, tāpēc izveidojies milzīgs audu defekts starp urīnprūsi, taisno zarnu un incīzijas vietu. Bornhaupts sūtījis pacientu uz Vāciju un uzņēmies segt visus izdevumus – pacients atgriezies pēc diviem gadiem pēc pārciestām daudzām operācijām, taču impotents, smagā depresijā un ar vēlmi atriebties. Bornhaupts atbilstoši solītajam sedzis 30 000 guldeņus. Gadījums beidzies traģiski – pacients nošāvis. Pēc kādām dienām Bornhaupts saņēmis īsu pacienta pirmsnāves atvainošanās vēstuli, bet arī vācu kolēģa ar jūtamu augstprātību rakstītu izrakstu, norādot uz rupjām ārstējošā ārsta kļūdām. No tā, cik ļoti daudz vietas Bornhaupts savā autobiogrāfijā veltījis šī viņa mūža nelaimīgākā pacienta slimības gaitas aprakstam, var saprast, cik ļoti viņš šo situāciju pārdzīvojis un cik svarīgs viņam bijis princips *primum non nocere*.

Savā autobiogrāfijā viņš ar neslēptu rūgtumu raksta, ka tās vērtības, ar kurām viņš studējis un aizrautīgi strādājis par ķirurgu Rīgā, sabrukušas 1919. gadā, bet ārsta darbs kolonijā reducējies vien par naudas ieguves avotu – saaukstēšanās, sāpes vēderā, vemšana, caureja un histērijas lēkmes ārstēšana ar injekciju vai bez tās. Tas zināmā mērā līdzinājies spaidu darbam, lai bērniem būtu nākotne Holandē. Savu dzīvi līdz 1898.–1919. gadā viņš veltījis ķirurga mākslai, pēc tam eksistējis – cīnījies par savu un savu bērnu eksistenci. Ceļotājam vienmēr esot iespēja atgriezties dzimtenē, taču izceļotājs visur esot vien svešinieks.

Savas autobiogrāfijas nobeigumā [21], kura parakstīta ar 1932. gada 20. martu, Leo Bornhaupts plaši apraksta savus politiskos uzskatus, kuri ir tuvi nacionālsociālisma idejām Vācijā, un norāda, ka jūtot vecuma tuvošanos, milzīgā karstumā ātri nogurstot, pasliktinoties redze, bijusi jau arī sirdslēkme, tādēļ stundas brauciena attālumā no Surabajas, kalnos, kur vēsāks, viņš uzcēlis nelielu koka mājiņu, kuru nosaucis par Rīgu un pie kuras esot izkārtis *Fraternitas Rigensis* karogs – zils, sarkans un balts.

Leo Bornhaupts nomiris 1936. gada 30. jūlijā Sumatrā [22].

VĒRES

1. Bornhaupt L. Über *Nierenextirpationen*. Wiener klinische Rundschau, 1902, S. 24, 25, 26.
2. Bornhaupt L. Zur Frühoperation der Apendizitis. Ed.: E.von Bergmann at al. *Archiv für klinische Chirurgie*, 1903, Vol. 70, S. 303–368. Pieejams: <https://archive.org/details/archivfrklinisc01unkngoog>.
3. Bornhaupt L., Kieseritzky L. G. Über einige unter dem Bilde der Aktinomykose verlaufende Affektionen. *Archiv für klinische Chirurgie*, 1903, Vol. 76(4), S. 835–882.
4. Bornhaupt L. O. J. Gefäßverletzungen und traumatische Aneurysmen im russisch-japanischen Kriege. *Archiv für klinische Chirurgie*, 1905, Vol. 77(3).
5. Bornhaupt L. O. J. Die Schußverletzungen der Gelenke im russisch-japanischen Kriege: Vortrag, gehalten am ersten Sitzungstag des 35. Kongresses der Deutschen Gesellschaft für Chirurgie. Abgedruckt in Verhandlungen. 4. April 1906.
6. Bornhaupt L. O. J. Über Bauchschüße im russisch-japanischen Kriege. *Archiv für klinische Chirurgie*, 1907, Vol. 84(3), S. 54–59.
7. Bornhaupt L. O. J. Über die Behandlung der Gefäßverletzungen im Kriege. *St. Petersburger Medizinische Wochenschrift*, 1908, Vol. 87, S. 30–34.
8. Bornhaupt L. O. J. Pancreatitis acuta. *Archiv für klinische Chirurgie*, 1906, Vol. 82(1), S. 76–83.
9. Bornhaupt L. O. J. Zur operativen Behandlung der Pancreatitis acuta. *Deutsche Medizinische Wochenschrift*, 1908, Vol. 22(34), S. 1306–1307.
10. Bornhaupt L. O. J. Zur operativen Behandlung der Brüchenwinkeltumoren. *St. Petersburger Medizinische Wochenschrift*, 1911, Vol. 35, S. 1–3.
11. Bornhaupt L. O. J. Förstersche Operation. *St. Petersburger Medizinische Wochenschrift*, 1911, Vol. 35, S. 3–5.
12. Bornhaupt L. O. J. Seitliche Naht der Vena cava. *St. Petersburger Medizinische Wochenschrift*, 1911, S. 44.
13. Bornhaupt L. O. J. Zur chirurgischen Behandlung der traumatischen Epilepsie. *St. Petersburger Medizinische Wochenschrift*, 1911, Vol. 36, S. 48–52.
14. Bornhaupt L. O. J. Beitrag zur chirurgischen Behandlung der Epilepsie. *Deutsche Zeitschrift für Chirurgie*, Jubiläumband für Dr. med. Adolf von Bergmann, 1915, Vol. 124(1–4).
15. Bornhaupt L. O. J. Hirncyste des rechten Seitenventrikels operativ geheilt. *Zentralblatt für Chirurgie*, 1918, Vol. 24, S. 1052–1057.
16. Bornhaupt L. O. J. Zwei geheilte Fälle von totaler Oesophagoplastik. *Arch. F. Klin. Chir.*, 1919, 111: 315.
17. LVA, A. Bieziņa personīgā lieta Latvijas Universitātē.
18. *Verhandlungen der I Flenno Baltischen Ärztetagung 26.–27.08.1938*. Ser B, Tom XXVII, S. 1–2.

19. Bornhaupt L. O. J. Freie Muskeltransplantation als blutstillendes Mittel. *Zentralblatt für Chirurgie*, 1919, Vol. 32, S. 1102–1105.
20. Bornhaupt L. O. J. *Gasgangren und Malignes Oedem (russisch)*. Verhandlungen der russischen Militärärzte in Pleskau, 1917.
21. Bornhaupt L. O. J. Lebensgeschichte. Geschrieben fuer die Gesellschaft praktiseher Aerzte in Riga / Livland. 1931–1932. In Soerabaia / Java, Nederl. Oost Indie. LVVA, 3981. f., 1. apr., 74. l.
22. Dr. Leo Bornhaupt zum Gedächtnis. *Rigasche Rundschau*, 1936, Vol. 194(6).

Summary

One of the most outstanding surgeons who actively worked in Riga at the late 19th century and early 20th century was Leo Bornhaupt. His life reflected the historical events – Boer wars in Africa, the 1905 revolution, the Russo-Japanese War, World War I, Latvian Liberation Struggle and Bermont's campaign, where he was involved to a greater or lesser extent. His work before the 1919 was dedicated to the art of the surgeon but subsequently, in Sumatra and Java, it resembled the struggle for existence.

Keywords: *history of medicine, James Armitstaed Childrens Hospital, late 19th and early 20th century, Riga, Riga 1st Hospital, surgeon Leo Otto Johan Bornhaupt.*